

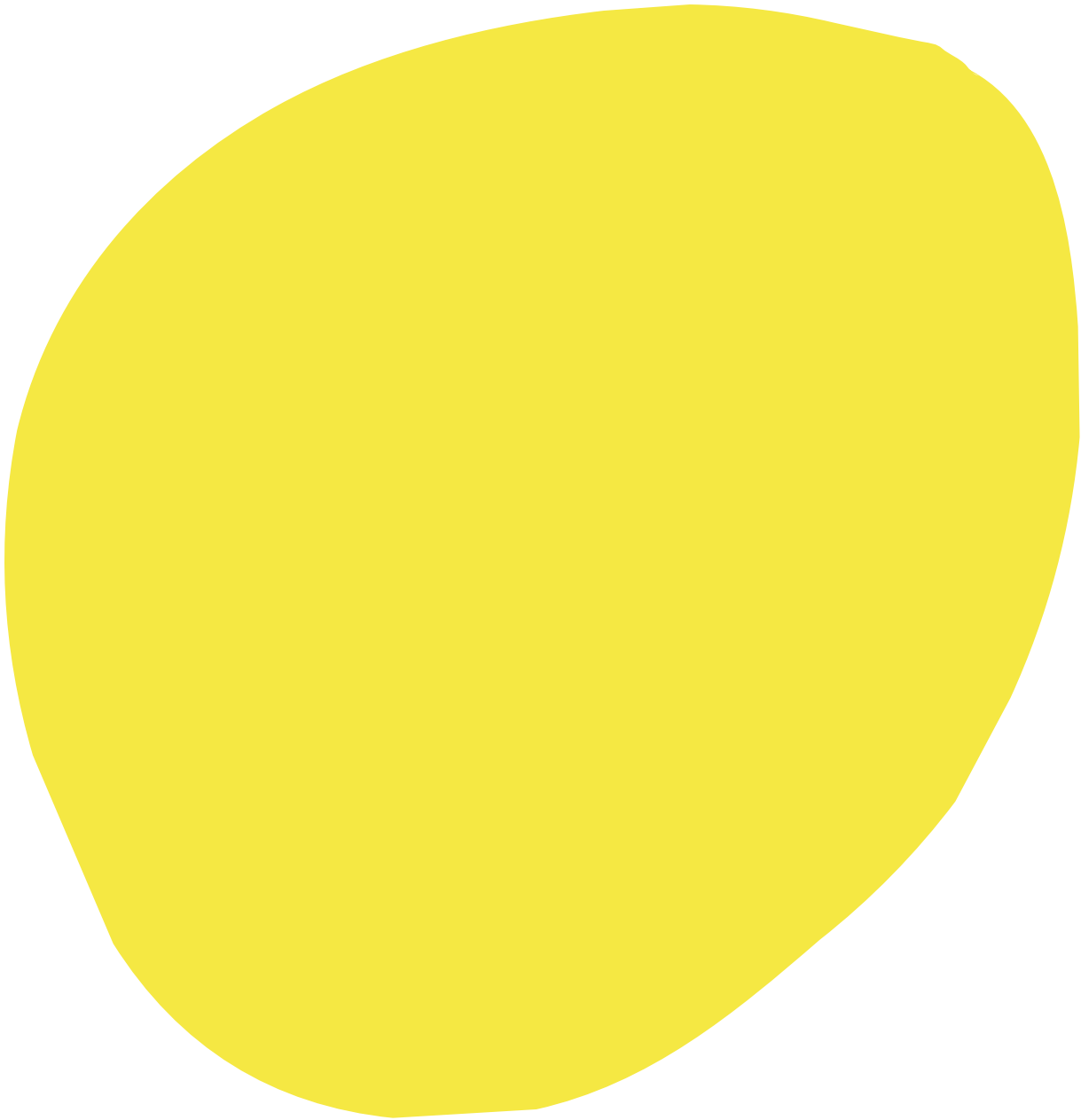
CONSTRUÏNT

MIRANT EL MÓN

DES DELS
MUNICIPIS

UNA GUIA D'EDUCACIÓ
PER A LA PAU A L'ÀMBIT LOCAL

Autoria

Berta Maristany Corbella

Edualter

edualter@pangea.org

Coordinació

Helena Aranda Mayor

Mariano Flores

Setembre 2021

EduAlter

Amb el suport de

**Diputació
Barcelona**

HAY UNA SOLA GRIETA
DECIDIDAMENTE PROFUNDA
Y ES LA QUE MEDIA ENTRE LA MARAVILLA DEL HOMBRE
Y LOS DESMARAVILLADORES

AÚN ES POSIBLE SALTAR DE UNO A OTRO BORDE
PERO CUIDADO
AQUÍ ESTAMOS TODOS
USTEDES Y NOSOTROS
PARA AHONRARLA

SEÑORAS Y SEÑORES
A ELEGIR
A ELEGIR DE QUÉ LADO
PONEN EL PIE.

MARIO BENEDETTI
FRAGMENT DEL POEMA "GRIETAS"

COM
ENTENEM
LA PAU?

Com es gestionen els **conflictes a l'espai públic**?

Com es garanteix l'accés a l'**habitatge per a tothom**?

Per a qui existeix la **seguretat als carrers** del municipi?

Quantes ciutadanes no consten en el cens electoral i tenen privat el **dret de votar**?

Tothom es pot **empadronar**?

Com es promociiona l'**economia local**?

Com no es col·labora amb els **conflictes armats** que succeeixen a altres països?

Financem **indústries de guerra** amb les compres públiques?

De quina manera es practica la **participació vinculant** al municipi?

De quina manera es promocionen uns **valors cooperatius**?

Com s'aborda l'**educació emocional** a les escoles?

Quins **espais de participació** tenen els i les **joves**?

Com s'incorporen **els sabers del sud global** en l'educació?

Com es fomenta la **cohesió social**?

Com es practica una **economia feminista** que posi al centre la vida?

Quines accions de **cures comunitàries** existeixen?

Com eduquem pel **decreixement**?

Com es promou un **envelliment actiu**?

Quines experiències s'estan promovent per fer front a l'**emergència climàtica**?

I al **discurs de l'odi**?

I els **masclismes** en totes les seves expressions?

I al **racisme**?.....

EL MUNICIPALISME PER LA PAU ÉS LA VALENTIA DE CONSTRUIR RESPOSTES AMB LA COMUNITAT LOCAL PER UN MÓN MÉS JUST A ESCALA GLOBAL.

Les ciutats són un engranatge clau pel desenvolupament sostenible. Avui dia, gran part de la població mundial viu a la ciutat i és un fet innegable que sense la seva participació i implicació difícilment s'aconseguiran les metes plantejades a nivell global. **El dret a la ciutat reivindica la capacitat de generar un moviment democratitzador** de base que lluiti per ciutats habitables, per ciutats pensades per les necessitats de la gent, des d'experiències comunitàries de protagonisme cívic i amb una distribució més justa de costos i beneficis. També demanda assegurar **condicions de vida dignes** per a qualsevol persona resident, en temes clau com són els serveis bàsics, l'habitatge, l'energia, l'aigua, el sanejament o el transport. **Reconstruir relacions, sostenir la solidaritat, enfortir la identitat local i el sentit de projecte col·lectiu.**

El dret a construir ciutats globals que responguin a les necessitats humanes passa per la transformació local, tant de la seva ciutadania com dels espais públics. Les ciutats han d'erigir-se com agents constructors de canvi, integrals i interdependents, amb presència, veu i poder de decisió a nivell internacional.

Les ciutats han demostrat durant els darrers anys la seva capacitat proactiva i de mobilització, detonant eficiència i obtenint impacte, gràcies a la proximitat que aquestes tenen amb la ciutadania i les entitats. El primer nivell per construir la pau és l'àmbit local, als barris i les comunitats, i és indispensable posar en valor les iniciatives

que tenen lloc al si de les ciutats i que conformen el teixit associatiu que dona significat i projecció internacional a la pau.

El concepte de pau sovint s'ha banalitzat reduint-lo a la imatge icònica del colom o de mans entrelaçades, mancant concreció. **La pau és un horitzó global**, complex i multidimensional que **requereix el compromís i la mobilització de diversitat d'agents**, principalment d'aquelles persones que prenen decisions i gestionen el fer col·lectiu, ja que l'impacte d'aquestes accions més fàcilment seran introduïdes a l'estructura.

El concepte hegemònic de pau segueix la lògica

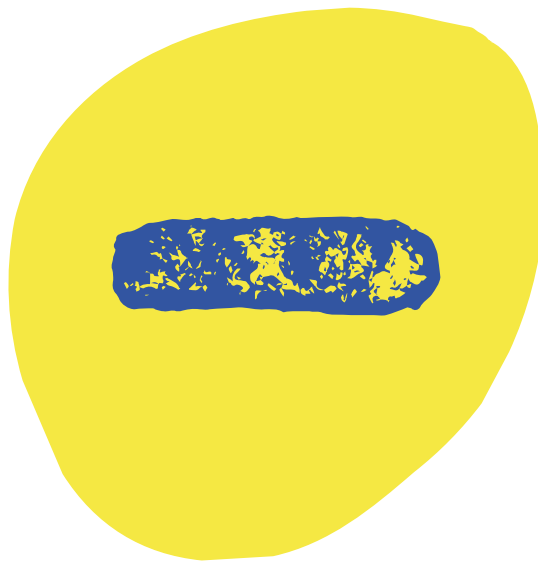
de la *Pax Romana*, la pau contemporània reflecteix els interessos de qui es beneficien de l'estructura internacional tal com és, és a dir, els del centre i no els de la perifèria (John P. Lederach). Una concepció negativa de la pau, entesa com a absència de guerra, de desordres, és el que s'anomena **pau negativa**. Es relaciona amb la repressió de la violència directa.

Aquesta posició no és pròpia de l'educació per a la pau. Des de la *xarxa catalana d'alcaldes i alcaldesses per la Pau* anem en la direcció de **pau positiva**, per aquest camí cal conèixer amb profunditat la violència i planificar accions i estratègies per aconseguir justícia sense cap mena de violència. Per tant, la pau és l'horitzó i el camí, des de la pau positiva es prioritza generar les

condicions que la permetin a través de posar al centre les relacions i les estructures socials, que siguin cooperatives i justes. Si actuem sense planificació i des de la pau negativa ho fem des de la reacció i actuant **només** per evitar o reprimir la **violència directa**, la qual cosa **no transforma la cultura de la violència**.

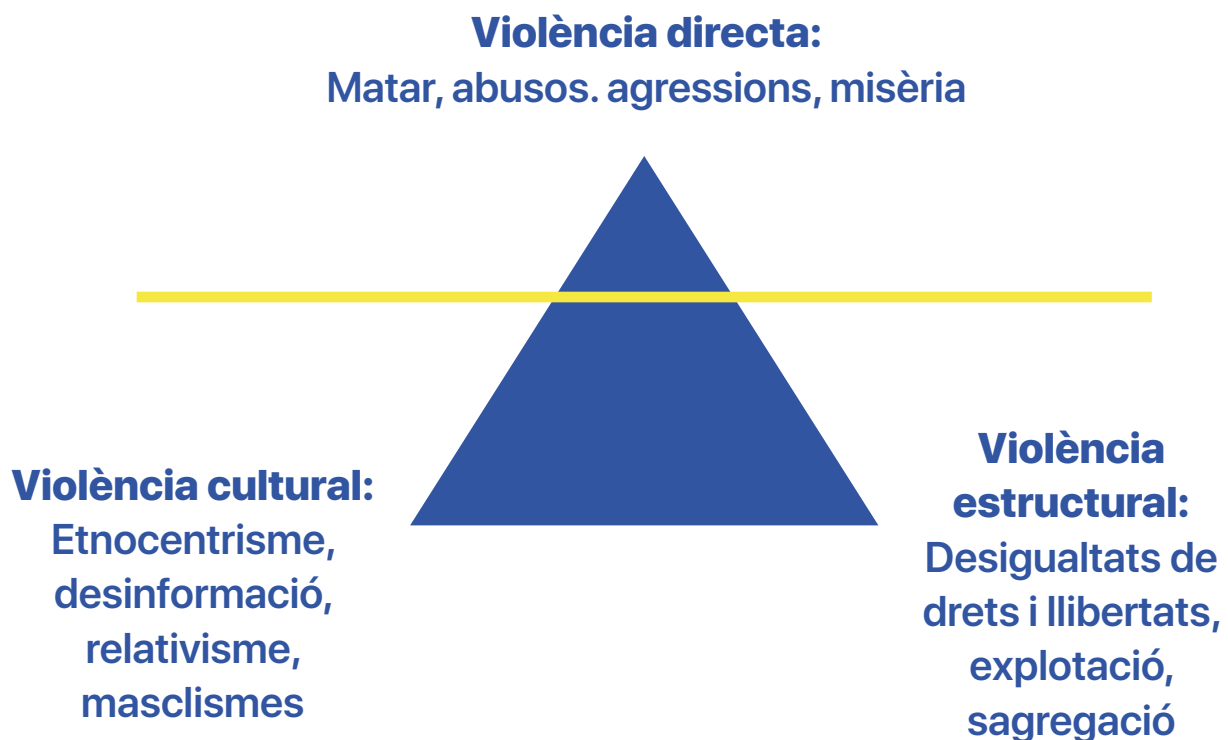
La pau necessita una mirada més àmplia.

La manca de desenvolupament humà i d'accés a l'educació o a la salut, les desigualtats econòmiques i el no respecte als drets humans són les principals amenaces per a la pau. La pau també significa disminuir les diferents violències que pateixen les persones i incrementar els nivells de justícia social.

SI INTERVENIM EN L'ESTRUCTURA I EN LA CULTURA D'UNA COMUNITAT, DE MANERA INDIRECTA S'INTERVÉ EN LA VIOLÈNCIA DIRECTA DES DE L'ARREL I ÉS LLAVORS QUAN ÉS POSSIBLE ERRADICAR LA RESTA DE VIOLÈNCIES I FOMENTAR UNA CULTURA DE PAU.

A continuació es fa referència al triangle de la violència de Galtung, que ens permet **entendre la complexitat de la violència** per tal d'eixamplar l'horitzó de pau:

***Triangle de la violència -
Johan Galtung (2003).
Teoria de conflictes.
Revista de Paz.***

Com a municipis per a contribuir amb la pau al món podem emprendre accions en la línia de pau negativa, no col·laborant en la lògica de la violència directa.

La cultura de la violència s'expressa de manera més grotesca i visible en els **34 conflictes armats** que hi ha en el món. Aquests són la punta d'un iceberg, de tot un engranatge on es normalitza la violència i s'expressa de maneres més subtils.

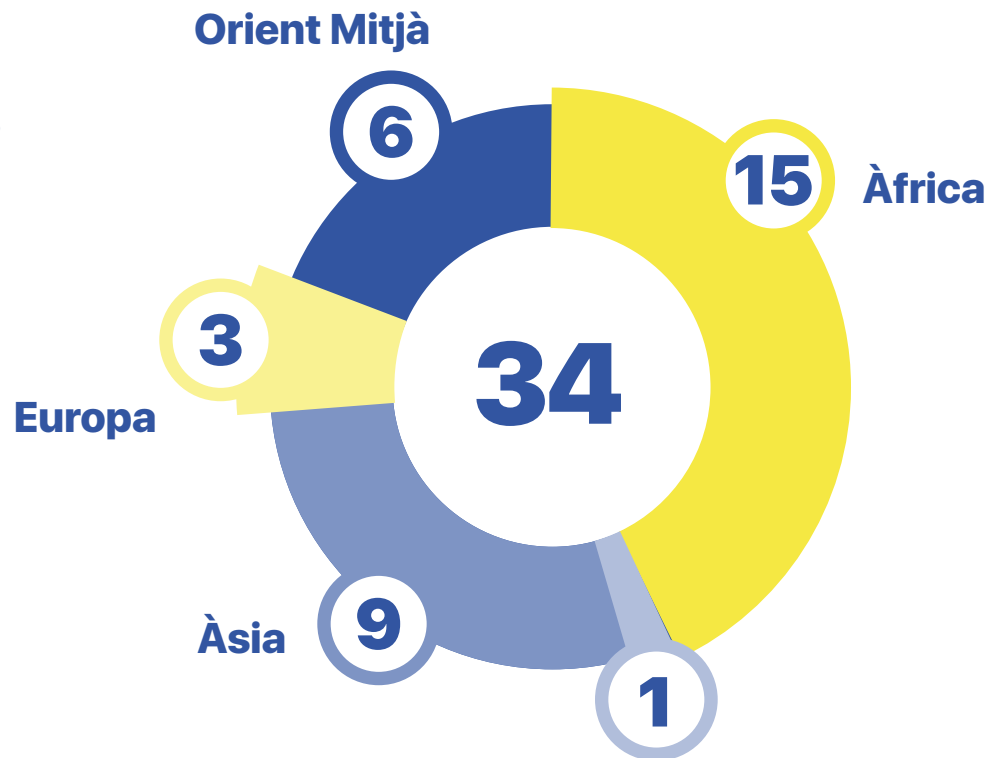
Des de la política local com es reprodueix o com s'obstaculitza aquesta lògica de guerra?

Aquest plantejament implica prendre partit per erradicar el desarmament i la desmilitarització, revisant finances i inversions públiques i assegurant la **no col·laboració del finançament d'armes**.

Una de cada quatre armes no existirian de no ser pel finançament que les indústries militars reben dels bancs¹.

¹. Veure Alerta! Informe sobre conflictes, drets humans i construcció de pau <https://escolapau.uab.cat/ca/inicio/alerta-informe-sobre-conflictes-drets-humans-i-construccio-de-pau>.

Conflictes armats en el món en el 2020

Font: Escola de Cultura de Pau (2021)²

Un aspecte transformador també és la **compra pública ètica** i responsable, com per exemple en l'àmbit de la tecnologia, ja que gran part de la producció de dispositius tecnològics són fruit i perpetuen guerres i situacions de violència extrema. Amb la finalitat d'obstaculitzar aquesta maquinària, una estratègia són els **boicots massius a l'economia de guerra** (com campanya boicot a Israel BDS <https://bds.cat>). Un element transversal és la comunicació i la informació a la ciutadania, divulgar i explicar les accions per a augmentar el coneixement i el nivell de compromís per la transformació.

Amb la intenció d'apostar per una pau positiva com s'apuntava, cal intervenir també en tot allò

que la permet i sustenta per a transformar. Quan parlem i actuem per a la pau sovint pensem en altres territoris llunyans, cal també pensar en **com construïm pau a l'àmbit local ja que és on rau el poder més gran de canvi real i es poden desplegar més accions per garantir unes vides dignes de ser viscudes**. Això exigeix satisfer les necessitats bàsiques, enfortir la cohesió social i una millor convivència i eliminar les violències culturals i estructurals (sovint més complexes d'identificar). Quan parlem de construir condicions per la pau, principalment ens referim als següents 6 grans eixos, els quals més endavant es plasmaran en actuacions específiques.

². Veure Alerta! Informe sobre conflictes, drets humans i construcció de pau <https://escolapau.uab.cat/ca/inicio/alerta-informe-sobre-conflictes-drets-humans-i-construccio-de-pau>

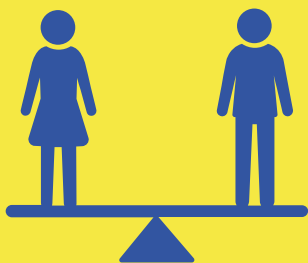
PAU POSITIVA >

CONSTRUIR RELACIONS I CREAR
ESTRUCTURES, CONDICIONS
PER LA PAU.

.....

Educació per a la pau.
Transformació de conflictes.
Relacions horitzontals.
Profunditzar la democràcia.
Drets humans.
Polítiques i institucions per a la pau.

.....

De la mateixa manera que succeeix amb l'Agenda 2030 es considera de vital importància l'acció transversal, com es reflecteix en l'**ODS 17**, per tal de promoure i educar en i per la pau també és indispensable un treball en xarxa, un treball coordinat i una acció transversal responent amb la complexitat del tema i més encara considerant el municipi com a agent educador en si mateix (**Ciutats educadores**).

La construcció de pau no és responsabilitat en exclusiva de les àrees de cooperació o d'educació, sinó que és responsabilitat de totes les regidories (territori, habitatge, promoció econòmica, etc.) treballant de manera cooperativa entre aquestes. Cada àmbit té els seus propis objectius i com a institució s'ha de compartir i prioritzar una manera de fer interna i uns mateixos valors en pro de la justícia social i climàtica. A l'hora de desplegar un Programa d'Acció Municipal (PAM) fer una mirada des del triangle de les violències, que sigui una dinàmica de treball intern també la **interdependència** entre àrees.

*Per exemple si fem un pla de mobilitat, identificar com afecta la pobresa? A l'aïllament o a l'alimentació? Quines desigualtats de gènere pot reproduir o pal·liar? Com participen els principals usuaris en el disseny? Etc.? **Que cada política sigui una oportunitat per avançar cap a una cultura de pau.***

La pau es construeix de baix a dalt, no es pot imposar, per això cal fer un front ampli a través d'eines

comunitàries que democratitzin i reconeixen la participació de la ciutadania i del teixit associatiu del territori (Afas, associacions de veïns i veïnes, assemblees de joves, etc.). En aquest front cal interpel·lar a totes les identitats no només aquelles que comptin amb més privilegis per poder participar, **no deixar ningú als marges**, identificar obstacles de participació (per raons: gènere, cultura, classe social, situació administrativa, etc.) i intentar transformar-los tot construint una comunitat socialment rica.

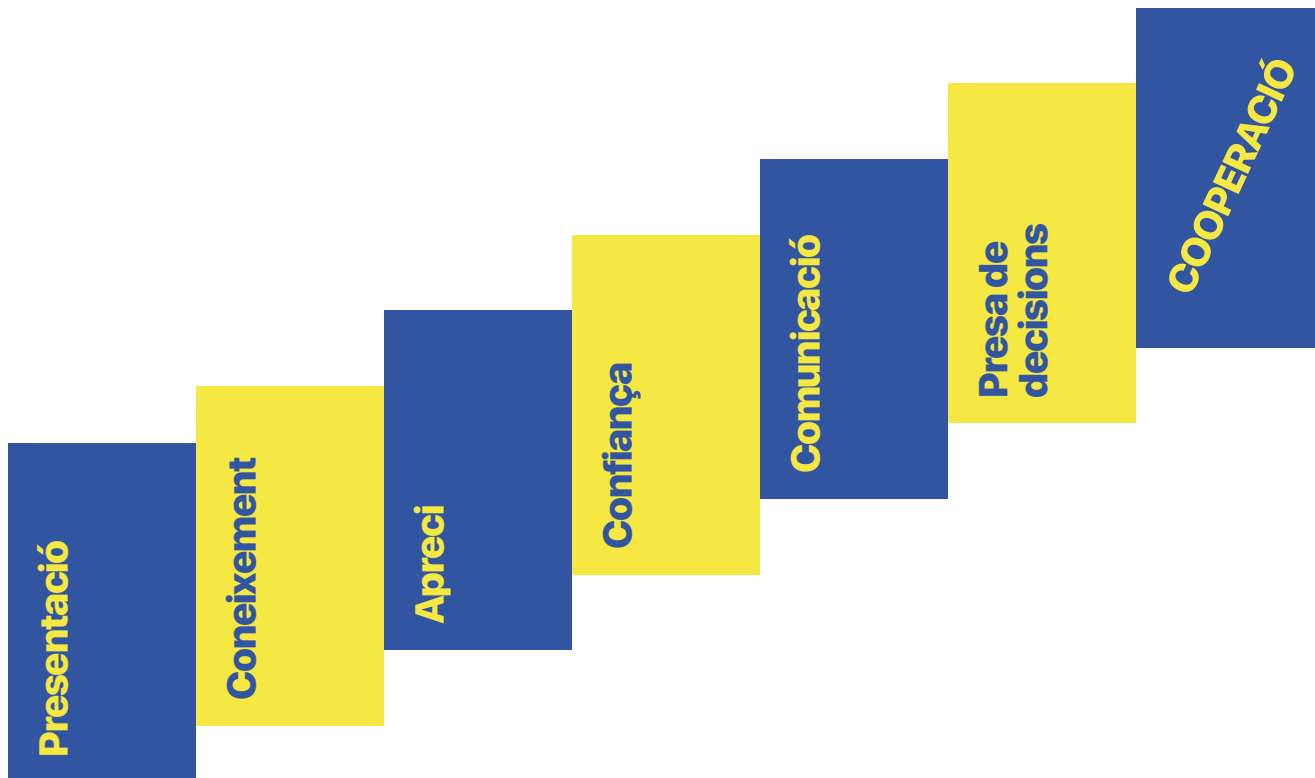
Aquestes últimes dècades la ciutat es reivindica com a actor clau en el panorama global, apareixen diverses xarxes i ciutats defensores, la **Xarxa d'Alcaldes i Alcaldesses per la Pau** n'és una mostra.

Aquesta autodeterminació del municipalisme en les temàtiques coincideix amb un dels Objectius de Desenvolupament Sostenible, l'11, que vol abordar la construcció de ciutats més inclusives, segures, resilents i sostenibles. Cada vegada hi ha més convenciment que des dels governs locals es poden realitzar els canvis poderosos a petita i a gran escala dins la dinàmica global.

Des d'una mirada educativa **l'ajuntament promou una cultura** (valors, costums, tradicions, hàbits, tipologies de relacions, narratives i relats, etc.) i cal encarregar-se que sigui una cultura de pau. El municipi educa a través de potenciar cultura, engenant **processos educatius explícits i d'altres sense tanta intenció** (sovint amb més impacte). L'objectiu final és poder contribuir a través de l'educació en valors, a la formació de persones autònomes, crítiques, compromeses i solidàries, capaces de donar resposta als reptes d'una societat cada vegada més complexa, dinàmica i plural. Com s'assenyala a la carta de ciutats educadores **"l'educació transcendeix els murs de l'escola per a impregnar tota la ciutat"**.

Un dels elements indispensables de l'educació per la pau és **l'escala de provenció**. Metodologia que persegueix proveir de capacitats individuals i grupals per a gestionar els conflictes des de la cooperació **entenent el conflicte com un element positiu que enriqueix una comunitat**. La **provenció municipal de**

conflictes és condició sine quanon per construir pau, aplicable tant a l'educació formal, no formal i informal. En **definitiva construir estructures i relacions cooperatives per tal de possibilitar una pau positiva**³. Totes les persones som agents de pau. Com et relaciones, com parles, a qui compres o com cuides la teva ciutat i el planeta són la base d'una societat pacífica. La pau com a fita i camí alhora, des d'on som capaces de construir relacions més respectuoses, cooperatives i equitatives.

TIPOLOGIA ACCIONS

Més enllà de les estructures hi ha una multiplicitat d'accions que es poden desenvolupar en l'àmbit municipal per fomentar la cultura de pau. Diferents accions estratègiques, depèn de l'objectiu:

Sensibilització: Campanyes, atenció als mitjans de comunicació

Formació i educació: formar en continguts habilitats i actituds. Deixar i promoure espai pel desenvolupament de la ciutadania crítica.

Investigació i recerca, indispensable per la transformació de la cultura de la violència

Incidència política i mobilització. Tractats, pactes, adhesions, boicots, plans municipals, etc.

COMPARTIM ALGUNES IDEES PER POSAR EN PRÀCTICA!

Es mostren algunes accions que contribueixen al municipalisme per la pau des de l'educació, són algunes de les moltes accions possibles per generar una cultura de pau, **amb quines i amb quantes et compromets?**

Educació i comunitat

1. Treballar per un **mapa escolar municipal** compromès en erradicar la segregació escolar.

2. Participar en **campanyes pacifistes**.

3. Realitzar **projectes de pau**, de solidaritat amb **contextos llunyans**.

4. Realitzar **projectes de pau** i cooperació **amb l'entorn**, projectes d'**aprenentatge-servei**⁴.

5. Potenciar el **Dia Escolar de la Noviolència i la Pau**, el 30 de gener.

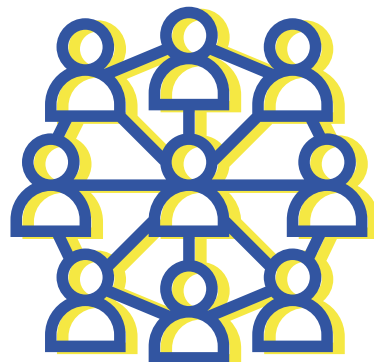
6. Dissenyar uns **patis escolars coeducadors**.

7. Apostar per les **cooperatives d'alumnes**⁵.

8. Definir **codis de convivència compartits**.

9. **Mediació entre iguals** als centres.

10. Oferir **formacions d'educació per a la pau** a professionals, famílies i alumnat⁶.

4. Visitar *Què és el Centre Promotor de l'ApS? | Aprenentatge Servei*

5. Cooperatives d'alumnes https://ateneubnord.cat/wp2/wp-content/uploads/Pedagogia_Cooperatives_alumnes_2.pdf

6. Consultar el Directori d'entitats de *LaFede Directori - Lafede.cat*

Associacionisme i capacitats col·lectives

1. Impuls de l'associacionisme de tots els col·lectius de la comunitat.

2. Reconeixement i suport a l'educació en el lleure del municipi.

3. Cessió d'espais per a ús popular de manera autogestionada, promovent l'enfortiment de capacitats col·lectives com a ciutadania.

4. Potenciar observatoris i centres de recerca al municipi; observatori de drets humans, centre promotor de la cultura de pau...

5. Catalitzar i acompanyar institucions i grups de solidaritat i suport mutu entre la població.

6. Obertura d'un espai de referència per fer front a les violències masclistes i pels feminismes (Casa de les dones, centre LGTBIQ+...).

7. Espai municipal estable amb entitats i institucions educatives: coneixement, coordinació i accions locals.

8. Responsabilitzar-se i difondre programes de cooperació i solidaritat internacional.

Espai públic i convivència

1. Altaveu d'iniciatives municipals constructores de pau local o internacional.

2. Reconeixement del teixit associatiu i als moviments socials del municipi que treballen per capgirar una injustícia.

3. Obrir espais de diàleg municipal on la veu de la ciutadania sigui vinculant.

4. Inspeccionar les actuacions i els protocols dels cossos policials i de seguretat del municipi.

5. Crear una **taula o consell de seguretat amb diversitat d'agents** implicats. Per dissenyar un model de securització des de la seguretat humana i comunitaris⁷.

6. Implementar **estratègies per millorar i fomentar la convivència en espais públics i/o equipaments públics** (Per exemple; educadors i educadores de carrer, medicació comunitària, agents antirumors,...).

7. Cuidar i **garantir que els canals de comunicació municipal fan periodisme de pau** (visibilització de violències, llenguatge no-bèl·lic, presència del sud global, etc.).

8. Aprofitar les **diades i dates significatives per a la pau per visibilitzar i sensibilitzar** (realitzant exposicions, xerrades, actes simbòlics i artístics...).

9. Apostar per un **disseny urbanístic que fomenti d'interrelació i els espais de trobada.**

10. Emprendre un **procés per incorporar una interculturalitat crítica en l'administració pública.**

Calendari de diades

30 de gener

Dia Escolar per la Pau i la Noviolència (DENIP)

12 de febrer

Dia internacional contra l'utilització de menors soldats

15 de maig

Dia internacional de l'objecció de consciència

24 de maig

dia Internacional de les Dones per la Pau i el Desarmament

20 de juny

Dia mundial de les persones Refugiades

26 de juny

Dia Internacional de Recolzament a les Víctimes de la Tortura

29 d'agost

Dia Internacional contra els assajos Nuclears

21 de setembre

Dia Internacional de la Pau

Del 24 al 30 d'octubre

Setmana del desarmament

⁷ <http://estatdepau.cat/wp-content/uploads/2016/02/Un-altre-model-de-seguretat-e%CC%81s-possible-i-necessari-20160130.pdf>

REFERÈNCIES I ADHESIONS

Educació per a la justícia global. LaFede. <https://www.lafede.cat/ca/educacio-per-a-la-justicia-global>

Ajuntament BCN Xarxa antirumors <https://ajuntament.barcelona.cat/bcnacciointercultural/ca/estrategia-bcn-antirumors/xarxabcnantirumors>

Guia diplomàcia municipal. Escola de cultura de pau. https://escolapau.uab.cat/municipisipau/municipis/idees2_cultura_de_pau.pdf

Mocions i declaracions institucionals. Centre Delàs. <http://centredelas.org/mocions-i-declaracions-institucionals>

Compra pública responsable <https://electronicswatch.org/ca>

Protocol de municipis lliures de Banca Armada i per les finances ètiques <http://www.bancaarmada.org/ca/protocol-de-municipis-lliures-de-banca-armada-i-per-les-finances-etiques-ok>

<http://www.bancaarmada.org/ca/publicacions/informes-cat/822-guia-per-a-no-col-laborar-amb-la-financiacio-d-armes>

Informe: Islamofòbia instuticional i securització. SOS Racisme <https://www.sosracisme.org>

Informe-islamofobia-institucional-i-securitzacio. SOS Racisme <https://www.sosracisme.org/informe-islamofobia-institucional-i-securitzacio>

Ciutats de Pau

Ciutats i governs locals units. www.uclg.org/es

Campanya per aturar els robots assassins. <https://www.stopkillerrobots.org>

Pacifistapp. <https://pacifist.app/es>

Assemblea d'Objecció Fiscal (AOF). www.objecciofiscal.org

Campanya Internacional per a l'Abolició de les Armes Nuclears – ICAN. <http://fundipau.org/nuclears>

Transformació de conflictes en l'àmbit comunitari. ECP. <https://escolapau.uab.cat/municipi-sipau/transformacion.html>

C.Barbeito (2016). 122 acciones fáciles (y difíciles) para la paz. Edupaz. Catarata.

**CONSTRUÏM LA PAU,
DE LES CIUTATS AL MÓN**

COM ES GESTIONEN ELS CONFLICTES A L'ESPAI PÚBLIC? COM ES GARANTEIX L'ACCÉS A L'HABITATGE PER A TOTHOM? PER A QUI EXISTEIX LA SEGURETAT ALS CARRERS DEL MUNICIPI? QUANTES CIUTADANES NO CONSTEN EN EL CENS ELECTORAL I TENEN PRIVAT EL DRET DE VOTAR? TOTHOM ES POT EMPADRONAR? COM ES PROMOCIONA L'ECONOMIA LOCAL? COM NO ES COLLABORA AMB ELS CONFLICTES ARMATS QUE SUCCEEIXEN A ALTRES PAÏSOS? FINANCEM INDÚSTRIES DE GUERRA AMB LES COMPRES PÚBLIQUES? DE QUINA MANERA ES PRACTICA LA PARTICIPACIÓ VINCULANT AL MUNICIPI? DE QUINA MANERA ES PROMOCIONEN UNS VALORS COOPERATIUS? COM S'ABORDA L'EDUCACIÓ EMOCIONAL A LES ESCOLES? QUINS ESPAIS DE PARTICIPACIÓ TENEN ELS I LES JOVES? COM S'INCORPOREN ELS SABERS DEL SUD GLOBAL EN L'EDUCACIÓ?

EduAlter

Amb el suport de

**Diputació
Barcelona**